

Prawo do informacji publicznej

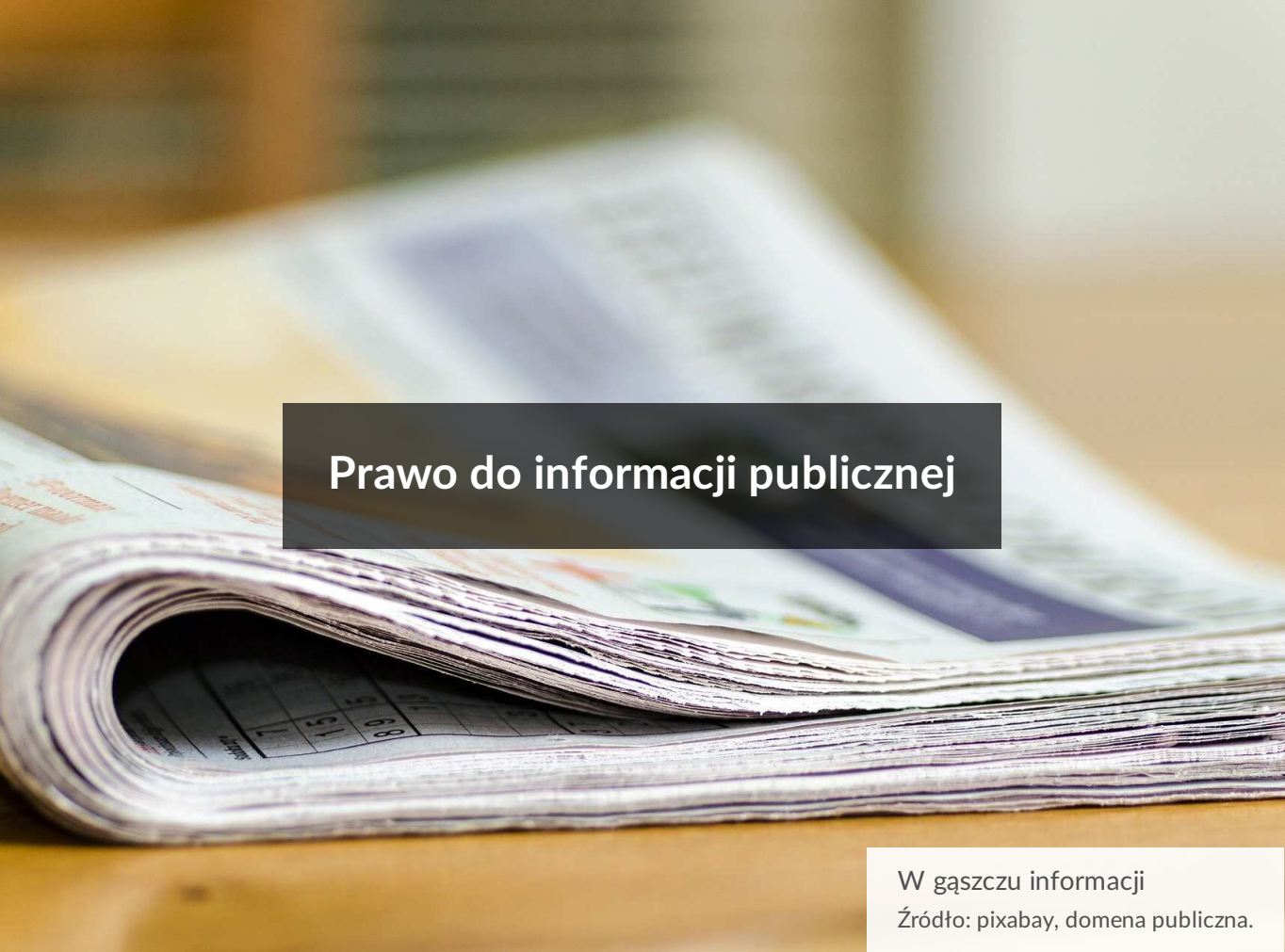
Materiał składa się z sekcji: „Czym jest prawo do informacji publicznej?”, „Prawo do informacji w Konstytucji RP”, „Ustawa o prawie do informacji publicznej”, „Sposoby realizacji prawa do informacji publicznej przez obywatela”, „Uzasadnianie wniosków o dostęp do informacji publicznej”, „Prawo do informacji publicznej w przepisach Unii Europejskiej”, „Podsumowanie”.

Materiał zawiera:

- 2 ilustracje (fotografie, obrazy, rysunki), 5 ćwiczeń, w tym 2 interaktywne;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z prawami i wolnościami obywatela w Polsce, uprawnieniami organów samorządu terytorialnego oraz cele sformułowane w języku ucznia związane ze informacją publiczną i działalnością urzędników;
- opis, który wyjaśnia na czym polega prawo do informacji;
- opis prawa do informacji, w którym wykorzystano art. 51, 61, 74 Konstytucji RP;
- ilustrację, na której przedstawiono egzemplarz Konstytucji RP, podpisany przez Bronisława Komorowskiego i Jarosława Kaczyńskiego;
- opis ustawy o prawie do informacji publicznej;
- logo Biuletynu Informacji Publicznej;
- opis sposobów realizacji prawa do informacji publicznej przez obywateli;
- opis wniosku o dostęp do informacji publicznej;
- opis prawa do informacji publicznej w prawodawstwie Unii Europejskiej;
- podsumowanie materiału na temat informacji publicznej wraz z pięcioma ćwiczeniami (dwa interaktywne) i literaturą uzupełniającą.

Bibliografia:

- Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, s. 9.
- Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.*, s. 12.
- Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.*, s. 15.

Prawo do informacji publicznej

W gąszczu informacji
Źródło: pixabay, domena publiczna.

Co potrafię?

- wyliczyć najważniejsze prawa i wolności obywatelskie zawarte w Konstytucji RP,
- porównać uprawnienia poszczególnych organów samorządu terytorialnego,
- ocenić znaczenie samorządu dla życia pojedynczego obywatela.

Nauczysz się

- definiować pojęcie informacji publicznej,
- rozumieć, jakie znaczenie ma jawność działań urzędników dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
- oceniać, jakie są możliwości kontroli urzędników przez obywateli zgodnie z prawem polskim i unijnym.

Czym jest prawo do informacji publicznej?

Żyjąc w państwie demokratycznym, mamy prawo współuczestniczyć w najważniejszych decyzjach nas dotyczących. Możemy mieć wpływ na działania władz lokalnych, urzędników rządowych i samorządowych. Mamy możliwość decydowania o planach zagospodarowania okolic, w których żyjemy i pracujemy. Możemy to wszystko robić zgodnie z prawem i dobrym obyczajem. Temu zatem, choć również kontroli działalności urzędników, służy **prawo do informacji publicznej**.

Informacją publiczną nazywamy każdą informację o sprawach publicznych.

Zaliczają się do nich na przykład wszystkie **dokumenty wydawane przez Sejm i Senat RP**. Są one publikowane w odpowiednich periodykach i każdy zainteresowany ma do nich dostęp, zwłaszcza współcześnie, gdy istnieją internetowe wydania „Dziennika Urzędowego” i „Monitora Polskiego”.

Jawne są też **akty wykonawcze do ustaw**, wydawane m.in. przez członków Rady Ministrów. Ich upowszechnianie odbywa się w podobny sposób jak publikowanie ustaw.

Są jeszcze **wyroki wydawane przez sądy oraz decyzje administracyjne podejmowane przez organy samorządu terytorialnego, wojewodę, kuratora oświaty**, itp.

Te informacje również powinny być podawane do publicznej wiadomości, aby mogły trafić do tych obywateli, którzy są nimi bezpośrednio zainteresowani. Przecież wszystkie akty normatywne są wydawane w interesie obywateli i regulują ich życie codzienne.

Ważnym obszarem decyzji urzędniczych są bez wątpienia różnego rodzaju decyzje administracyjne, plany zagospodarowania przestrzennego. Dostęp obywatela do informacji o tych decyzjach, który wynika z polskiego prawa, może zapobiec niepotrzebnym niesnaskom i konfliktom. Może również spowodować większe zainteresowanie obywateli własnym regionem i wzbudzić w nich chęć współuczestniczenia w jego zarządzaniu. Tego typu rozwiązania budują kapitał społeczny i poczucie odpowiedzialności za „małe ojczyzny”.

Prawo do informacji w Konstytucji RP

Głównym dokumentem regulującym wszystkie prawa i obowiązki obywatelskie w państwie jest jego **konstytucja**. Dlatego prawo do informacji publicznej, jako jedno z podstawowych praw obywatelskich, znalazło się w polskiej konstytucji z 1997 roku.

Są to postanowienia zawarte w kolejnych artykułach drugiego rozdziału tegoż dokumentu.

“ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku**

Art. 51. [Prawo ochrony danych osobowych]

3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, s. 9.

“ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.**

Art. 61. [Prawo dostępu do informacji publicznej]

1. Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa.

2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu.

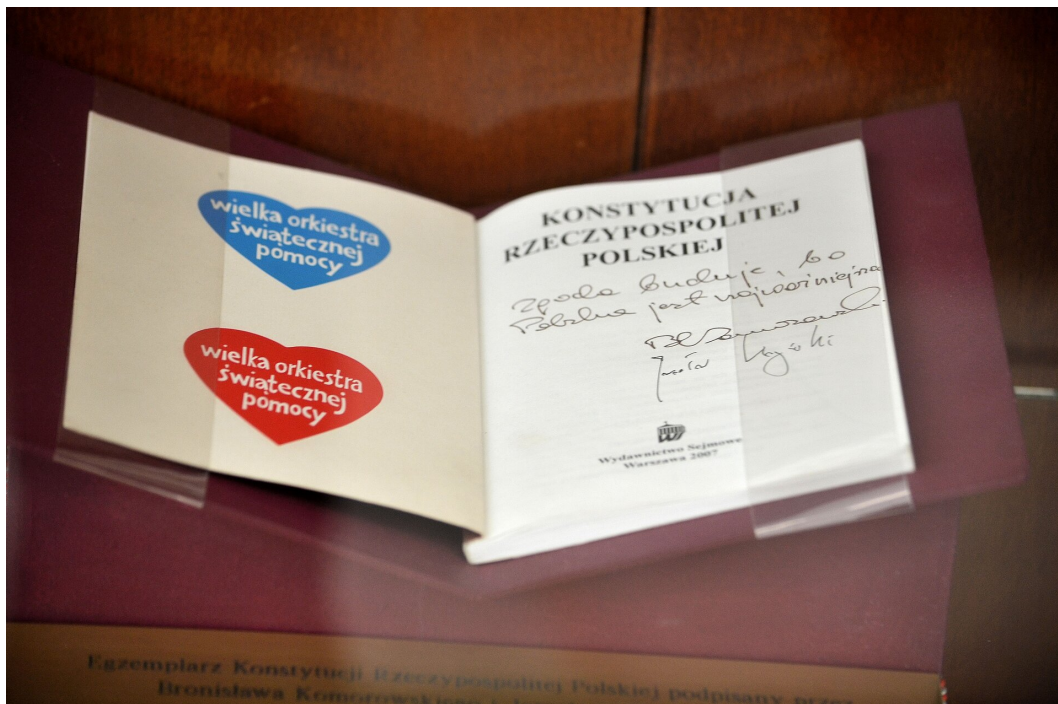
3. Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2, może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa.

Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.*, s. 12.

“ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.**

Art. 74. [Bezpieczeństwo ekologiczne i ochrona środowiska] 3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

Źródło: Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r.*, s. 15.

Egzemplarz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej podpisany przez Bronisława Komorowskiego i Jarosława Kaczyńskiego

Źródło: Adrian Grycuk, domena publiczna.

Ustawa o prawie do informacji publicznej

Konstytucja jest dokumentem ogólnym. Stanowi najważniejszy akt prawny regulujący uprawnienia poszczególnych organów władzy oraz prawa i obowiązki obywatelskie. **Aktami konkretyzującymi postanowienia konstytucji są ustawy.**

Na przykład prawo do informacji publicznej i sposób jego realizacji zostały zawarte w ustawie o dostępie do informacji publicznej uchwalonej 6 września 2001 roku, która weszła w życie 1 stycznia 2002 roku.

Zgodnie z postanowieniami ustawy, za informację publiczną uznajemy każdą informację o sprawach publicznych, która podlega udostępnieniu i ponownemu wykorzystaniu, na zasadach określonych we wspomnianej ustawie.

Do udostępniania informacji publicznej zobowiązane są, będące w ich posiadaniu, władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne. Informacje te mogą dotyczyć np.:

- poziomu dochodów i ewentualnego stanu zadłużenia,
- sposobu i kolejności rozstrzygania spraw,
- sposobu stanowienia i wykonywania prawa,

- informacji o wolnych miejscach pracy w jednostkach, z określeniem zakresu kompetencji ewentualnych kandydatów oraz sposobu ubiegania się o zatrudnienie,
- zasad konkursu na wyższe stanowisko w służbie cywilnej.

Realizacja uregulowań prawnych zawartych w ustawie powinna pozwolić każdemu obywatelowi przekonać się o przejrzystości działania organów władzy publicznej na wszelkich poziomach oraz dać możliwość kontrolowania urzędników. Dlatego jawne są podstawowe dane osobowe (imię i nazwisko) urzędnika, do którego zwracamy się z prośbą o decyzję. Możliwe jest też uzyskanie informacji o podejmowaniu przez poszczególnych posłów i senatorów decyzji w interesujących wyborcę sprawach. Wyborca może sięgnąć do stenogramów sejmowych i zapoznać się ze sposobem sprawowania mandatu przez przedstawiciela, na którego głosował. Może ocenić jego zaangażowanie w życie parlamentarne i zgodność głoszonych poglądów z decyzjami podejmowanymi podczas głosowania. Jest to jeden z najprostszych sposobów kontroli władzy.

Sposoby realizacji

prawa do informacji publicznej przez obywatela

Logo Biuletynu Informacji Publicznej
domena publiczna

Podstawowym sposobem udostępnienia informacji publicznej jest tworzony przez organy administracji **Biuletyn Informacji Publicznej**. Jest to specjalnie skonstruowana strona internetowa spełniająca wymogi ustaw i rozporządzeń, zwłaszcza ustawy o dostępie do informacji publicznej. Osobą wskazaną przez ustawę, jako odpowiedzialną za wypełnianie tego obowiązku, jest kierownik podmiotu, który bierze całkowitą odpowiedzialność za udostępniane tam informacje. Struktura strony głównej, a także zakres i tryb przekazywania informacji zostały określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Informację publiczną udostępniają podmioty wykonujące

zadania publiczne oraz finansowane ze środków publicznych.

Biuletyn Informacji Publicznej jest podstawowym sposobem uzyskiwania wszelkich danych dotyczących adresu i zakresu uprawnień podmiotów publicznych.

Nie dotyczy on działalności przedsiębiorstw prywatnych. W ich przypadku o wszelkich danych przeznaczonych do publikowania decyduje ich kierownictwo.

Innym sposobem pozyskiwania informacji o działalności organów władzy lub organów administracji, jest złożenie wniosku (w formie ustnej lub pisemnej) do odpowiedniego przedstawiciela władzy lub urzędnika. Można też osobiście uczestniczyć w posiedzeniach kolegialnych lub przeczytać stenogramy z tych posiedzeń.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej

Strona główna Biuletynu Informacji Publicznej (<https://www.gov.pl/web/bip>)

Uzasadnianie wniosków o dostęp do informacji publicznej

Składając wniosek o udzielenie informacji publicznej:

- nie musisz tłumaczyć, kim jesteś i dlaczego potrzebujesz uzyskać daną informację,
- wniosek może mieć dowolną formę,
- może zostać wysłany pocztą, e-mailem lub zanieśiony do urzędu,
- musi zawierać niezbędne informacje,
- warto, składając wniosek, powołać się na podstawę prawną,
- należy wyjaśnić, jakiej informacji dotyczy wniosek i w jaki sposób urząd ma udzielić odpowiedzi (najlepiej podać adres do korespondencji lub e-mailowy).

Niektóre organy samorządu lub inne podmioty publiczne mają na swoich stronach internetowych odpowiednie formularze wniosku, które można wypełniać elektronicznie. Wtedy odbiór odpowiedzi można potwierdzić podpisem elektronicznym. Urząd nie może zażądać podania adresu zamieszkania, jeżeli obywatel oczekuje odpowiedzi pocztą elektroniczną.

Udostępnienie informacji powinno nastąpić w ciągu 14 dni od złożenia przez obywatela wniosku. W razie uzasadnionych opóźnień obywatel powinien zostać poinformowany o ich przyczynach. Zwłoka nie może przekroczyć dwóch miesięcy. **Odmowa udostępnienia informacji publicznej musi być uzasadniona.**

Jej przyczynami mogą być:

- ochrona informacji niejawnych lub tajemnic (państwowej, służbowej, skarbowej, statystycznej),
- prywatności osoby fizycznej lub przedsiębiorcy,
- ochrona danych osobowych.

Postępowanie w razie odmowy udzielenia informacji publicznej:

Jeżeli odmowa nastąpiła z innych przyczyn niż ochrona tajemnicy, prywatności lub danych osobowych, obywatelowi przysługuje prawo do wniesienia powództwa do sądu powszechnego.

Jeżeli odmowa nastąpiła z powodu ochrony tajemnicy, obywatel może odwołać się do drugiej instancji, a następnie do sądu administracyjnego.

Prawo do informacji publicznej w przepisach Unii Europejskiej

Zgodnie z prawem Unii Europejskiej wszyscy jej obywatele i wszystkie osoby fizyczne lub prawne, zamieszkałe lub posiadające swoją statutową siedzibę w państwie członkowskim, mają prawo dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji, na ustalonych prawnie zasadach.

Obowiązkiem każdej z wymienionych instytucji jest określenie w swoim regulaminie wewnętrznym szczegółowego postępowania odnośnie dostępu do jej dokumentów.

Zasadę tę, nazywaną **zasadą przejrzystości**, wprowadzono po raz pierwszy na mocy traktatu z Maastricht. Jej celami były: wzmocnienie demokratycznego charakteru oraz wzrost zaufania opinii publicznej do administracji. W wyniku tych założeń Komisja i Rada Europejska wprowadziły kodeks postępowania w sprawie dostępu do dokumentów.

Z kolei na mocy traktatu amsterdamskiego, obywatele Unii Europejskiej uzyskali dostęp do dokumentów Rady, Komisji i Parlamentu Europejskiego.

Zgodnie z rozporządzeniem parlamentu ustalono tryb pozyskiwania informacji i dostępu do dokumentów. Przewiduje on, że każdy obywatel UE lub osoba prawna mająca siedzibę w państwie członkowskim ma prawo dostępu do dokumentów instytucji. Sama procedura dostępu do informacji publicznej określana jest prawem krajowym państw członkowskich Unii Europejskiej.

Podsumowanie

Jawność życia publicznego jest podstawową zdobyczą państwa demokratycznego.

Pozwala ona na kontrolowanie urzędników, sprawdzanie zasadności podejmowanych przez nich decyzji oraz wspiera poziom obywatelskiej inicjatywy. Właściwie rozumiane i wykonywane prawo do informacji publicznej może doprowadzić do wzrostu poziomu kapitału społecznego przez zwiększenie zaufania do urzędników i ich decyzji. Jest to bardzo ważne z punktu widzenia zarówno obywatela, jak i państwa. Wzrasta bowiem udział obywateli w życiu publicznym i ich odpowiedzialność za działania własne oraz poziom inicjatyw lokalnych. W ten sposób buduje się niezbędne w demokracji społeczeństwo obywatelskie.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj pojęcie przejrzystości działań instytucji.

Ćwiczenie 2

Napisz odwołanie od decyzji prezydenta miasta o odmowie podania informacji o zarobkach urzędników.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z danymi o twojej szkole dostępnymi w Biuletynie Informacji Publicznej. Wskaż, jakie istotne informacje o niej może pozyskać osoba czytająca tę stronę.

Ćwiczenie 4

Rozstrzygnij, czy zdania dotyczące ochrony danych osobowych są prawdziwe, czy fałszywe

	Prawda	Fałsz
Za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej.	☐	☐
Obywatel może być zobowiązany do ujawnienia informacji dotyczących jego osoby jedynie na podstawie ustawy.	☐	☐
Każdy ma nieograniczony dostęp do dotyczących go danych urzędowych, dokumentów i zbiorów danych.	☐	☐
Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.	☐	☐
Władze publiczne mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać wszelkie informacje o obywatelach.	☐	☐

ĆWICZENIE: Ochrona danych osobowych

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Zaznacz prawidłowe odpowiedzi.

Prawo obywateli do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne może być ograniczone wyłącznie ze względu na...

☐ ochronę porządku publicznego.

☐ bezpieczeństwo.

☐ moralność publiczną.

☐ ochronę środowiska.

☐ ważny interes gospodarczy państwa.

☐ ochronę wolności i praw innych osób.

ĆWICZENIE: Prawo obywateli do uzyskiwania informacji

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zalecana literatura

Kamińska I., Rozbicka-Ostrowska M., *Ustawa o dostępie do informacji publicznej, komentarz*, Warszawa 2012.

Rydlowski G., Szustakiewicz P., *Udzielanie informacji przez administrację publiczną*, Warszawa 2012.